

Kárpátaljai középiskolások problémamegoldó és szövegértési képeségeinek vizsgálata az anyanyelvi oktatás szemszögéből Amikor „vakációra” mennek a helyes válaszok

Elméleti háttér, problémafelvetés, célok, hipotézis(ek)

Az (anya)nyelvi nevelés egyik legfontosabb színterét a tanintézmények alkotják. Hangsúlyozottan így van ez a kisebbségi közösségek, így a kárpátaljai magyarság esetében is. Az anyanyelvi oktatás által (is) kapcsolódik be a gyermek a magyar kultúrába, lesz része a magyar közösségnek, így válik a nyelv és a kultúra az identitás alappillérévé. A kárpátaljai magyar közösség nyelvi tervezési céljai között ezért kiemelt helyen szerepelnek az oktatástervezési célok (Vö. Beregszászi–Csernicsek–Orosz 2001, Beregszászi 2002), az anyanyelvi iskolahálózat megőrzése, a magyar mint anyanyelv tantárgy tartalmának a megújítása (Vö. Csernicsek 2013, Beregszászi 2012). A kárpátaljai magyar anyanyelvi oktatásban az elmúlt évtizedben egy tantárgy-pedagógiai reform van folyamatban (lásd. Kótyuk szerk. 2005, Beregszászi 2009, 2011, 2012), melynek köszönhetően az anyanyelv oktatása mind tartalmában, mind módszereiben megújult (vagy a megújulás útjára lépett). Az új, additív (hozzáadó) szemléletet követve a kárpátaljai magyarnyelv-oktatásnak az lett a célja, hogy az iskolából kikerülők nyelvhasználata automatikusan igazodjék a beszédhelyzethez, az iskola ne pusztán lexikai tudást, öncélú grammatikai ismereteket, hanem nyelvhasználati kompetenciákat is közvetítsen, illetve kialakítson. Nem beszélhetünk azonban eredményes anyanyelvi oktatásról, ha nem megfelelő szintű a tanulók szövegértése. Kutatásaim során alapvető célom, hogy felmérjem a szövegértés szerepét a kárpátaljai magyar anyanyelvi oktatás folyamatában, a szövegértés eredményességét, működésének mechanizmusát, illetve esetleges hiányosságait többféle, a középiskolai tananyagra épülő feladattípus segítségével. Vagyis lényegében arra vagyunk kíváncsiak, hogy milyen hatékony az anyanyelvi oktatás, milyen mértékben vértézi fel a tanulókat az iskola a tanulási folyamat során és mindennapi életben hasznosítható szövegértő készségekkel.

Módszertan

Kutatásom során kárpátaljai középiskolások problémamegoldó és szövegértési képességeit vizsgálom az anyanyelvi oktatás szemszögéből egy empirikus kérdőíves vizsgálat segítségével. A kérdőív anyagát több standardizált tesztből és egy kifejezetten az anyanyelv oktatásához készült feladatgyűjtemény feladatait alapul véve állítottam össze: a Magyarországi Oktatási Hivatal által kidolgozott középfokú beiskolázás egységes felvételi vizsgájaként funkcionáló, 8. évfolyam számára készült 2014-es feladatsor feladataiból, a nemzetközi PISA-teszt 2000/2003-as szövegértési- és problémamegoldó feladványaiból, illetve Beregszászi Anikó (2012) A lehetetlent lehetni című tantárgy-pedagógiai útmutatójának feladatgyűjteménye alapján.

A kutatásban 3 kárpátaljai település 5 iskolájának középiskolás növendékei vesznek részt 2015. decembere folyamán.

Eredmények

Hasonló tematikájú, kárpátaljai magyar diákok szövegértési kompetenciáit vizsgáló kutatást végeztem már korábban is néhány kárpátaljai magyar iskolában (Fábián 2015), de nem az anyanyelvi nevelés folyamata, hanem inkább a standardizált kompetencia-mérés felől közelítve a kérdést. A vonatkozó eredmények azt mutatják, hogy a kárpátaljai magyar középiskolások szövegértési képessége alacsony, különösen a nem anyanyelvükön, hanem az államnyelven tanuló magyar diákok esetében. Jelen kutatás eredményei az anyanyelvi nevelés folyamatába beágyazottan, az anyanyelvi nevelés hatékonyságvizsgálatát végezve helyezik el a szövegértési kompetenciák szerepét az oktatás folyamatában.

Következtetések

Jelen kutatás eredményei alapján olyan programok kidolgozása kezdődhet meg az anyanyelvi nevelés vonatkozásában a kárpátaljai magyar iskolák számára, melyek révén célzottan javíthatók a tanulók nyelvi kompetenciái a szövegértés és problémamegoldás területén.

Irodalom

Beregszászi Anikó 2009. Anyanyelvoktatás hozzáadó (additív) szemléletben: a magyar nyelv tanterv kínálta lehetőségek. In: Karmacs Zoltán – Márku Anita (szerk.) Nyelv, identitás és anyanyelvi nevelés a XXI. században. PoliPrint. Ungvár, 20–25.

Beregszászi Anikó 2002. A kárpátaljai magyarság nyelvhasználati sajátosságai a nyelvi tervezés szemszögéből. Kisebbségkutatás 2: 368–375.

Beregszászi Anikó 2012. A lehetlent lehetni. Tantárgy-pedagógiai útmutató és feladatgyűjtemény az anyanyelv oktatásához a kárpátaljai magyar iskolák 5–9. osztályában. Tinta Könyvkiadó. Budapest.

Beregszászi Anikó – Csernicskó István – Orosz Ildikó 2001. Nyelv, oktatás, politika. PoliPrint, Ungvár.

Csernicskó István 2013. Államok, nyelvek, államnyelvek. Gondolat Kiadó, Budapest.

Kótyuk István szerk. 2005. Magyar nyelv 5–12. osztály. Tanterv a magyar tannyelvű iskolák számára. Bukrek, Csernyivci.

Fábián Beáta 2015. Magyar, illetve ukrán tannyelvű iskolában tanuló magyar nemzetiségű iskolások magyar szövegértésének vizsgálata. Szakdolgozat. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász.